

VALTIONEUVOSTON ASETUS MERILIIKENTEEEN TUKEMISESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 10 §:N MUUTTAMISESTA

1 Pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi meriliikenteen tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (548/2020) 10 §:ää koskien asetuksen voimassaoloa siten, että asetus olisi voimassa 30 päivään kesäkuuta 2021 saakka.

2 Nykytila

Suomen yhteiskunta ja elinkeinoelämän toiminta ovat pitkälti riippuvaisia meriteitse tapahtuvista tavarakuljetuksista. Lähes 90 prosenttia Suomen viennistä ja 80 prosenttia tuonnista kulkee meritse. Matkustaja-autolautat ovat aikataulutettuine linjaliikenteineen olennainen osa Suomen logistisessa kokonaisketjussa. Suomeen meriteitse kuljetettavasta tavarasta noin 10 prosenttia kuljetetaan matkustaja-autolautoilla (2000-2018). Matkustaja-autolautojen merkitys on lisääntynyt viime vuosina. Matkustaja-autolautoilla kuljetetaan kappaletavaraviennistä yli 60 prosenttia ja kappaletavaratuonnista 50 prosenttia. Kappaletavara on tyypillisesti valmist tuotteita, kuten elintarvikkeita ja muita päivittäistavara- ja kulutustuotteita.

COVID-19-tartuntatauti-epidemia ja siihen liittyvien rajoitusten seurauksena suomalaisten lasti- ja matkustaja-alusvarustamoiden kassavirta on merkittävästi vähentynyt ja toimintaedellytykset ovat vaikeutuneet. Osa aluskannasta on kriisistä johtuen poistettu liikenteestä. Liikennöivien alusten vähäiset matkustajamäärät ja rahtiliikenne eivät välttämättä riitä kattamaan toiminnan kustannuksia joillakin reiteillä. Matkustaja-alusten tulorakenteesta normaalisti merkittävän osan muodostaa henkilöliikenne. Jos alusliikenne vähentyy nykyistä laajemmin, siitä voi seurata jäljelle jäävien kuljetusreittien ruuhkautumista.

Lentoliikenteen voimakas väheneminen on myös ohjannut kuljetuksia merireiteille. Siirtyvät kuljetukset eivät ole merenkulun volyymeihin suhteutettuna erityisen suuria, eivätkä ne korvaa muutoin vähentynyttä kuljetuspalveluiden kysyntää. Varustamojen ajautumista taloudelliseen selvitystilaan tulisi välttää siksi, että merikuljetukset voivat palautua kriisin jälkeen mahdollisimman pian ennalleen.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus on ryhtynyt pikaisiin toimenpiteisiin yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi ja elinkeinoelämän ja kansalaisten ahdingon helpottamiseksi. Osana näitä

LUONNOS

tukitoimenpiteitä valtioneuvosto antoi 9.7.2020 valtioneuvoston asetuksen meriliikenteen tukemisesta. Asetuksen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi asettaa julkisen palveluvelvoitteen yhteysväleittäin meriliikenteeseen, jos se on välttämätöntä riittävien liikenneyhteyksien, huoltovarmuuden ja Suomen ulkomaankaupan kuljetusten kannalta. Palveluvelvoitteen vastineeksi Liikenne- ja viestintävirasto maksaa valtionavustusta.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen 11.11.2020 tilanearvioraportin mukaan uusien COVID-19-tapausten määrä Suomessa lähti syyskuun alussa huomattavasti kasvamaan kesän rauhallisemman tilanteen jälkeen. Kasvu on tällä hetkellä tasaantunut, mutta tartuntojen kokonaismäärän ja muiden maiden tilanteen perusteella epidemiatilanteen äkillinen heikentyminen on mahdollista.

Meritse tapahtuva matkustajaliikenne oli syyskuussa 2020 noin 65% vähäisempää verrattuna vuoden 2019 tasoon ja kuluttajien alhaiset ulkomaanmatkojen ostoaiheet enteilevät risteilyjen kysynnän pysymistä alhaalla myös lähikuukausina. Kesällä tilanne matkustajaliikenteessä oli parempi, mutta ei aikaisempien vuosien tasolla. Meritse kulkevan rahdin volyymit ovat lähes normaalilla tasolla, mutta rahdista saatava tulo ei riitä toiminnan varmistamiseen tällä hetkellä. Suomen Varustamot ry:n mukaan matkustaja-alusvarustamoiden liikevaihto supistui 78 % tammi-elokuussa 2020. Matkustajaliikenteessä toimiville varustamoille alkuvuosi on normaalinakin vuotena heikko, joten kyseisten varustamoiden taloudellisen tilanteen voidaan olettaa paranevan vasta lähempänä kesää 2021 koronapandemian tilanteesta riippuen.

COVID-19-tartuntatautiepidemian pitkittymisen ja pahenemisen syksyllä 2020 vuoksi esitetään asetuksen voimassaolon jatkamista vuoden 2021 puolelle, jotta Liikenne- ja viestintävirasto voi tarvittaessa asettaa julkisen palveluvelvoitteen myös alkuvuonna 2021. Muutos on tarkoitettu edelleen väliaikaiseksi ratkaisuksi.

3 Asetusehdotuksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvoston asetuksen voimassa oloaika jatkettaisiin 30.6.2020 saakka. Esityksen tarkoituksena on varmistaa ja edistää merikuljetuskapasiteetin riittävyyttä, luottamuksen palautumista meriliikenteeseen, suomalaisen tonniston säilymistä sekä mahdollistaa varustamoiden toimintakyvyn ylläpitäminen. Valtionavustuksella pyritään varmistamaan varustamoiden toimintakyky sekä merikuljetuskapasiteetin välttämätön riittävyys ja toimivuus koronapandemian aikana ja välittömästi sen jälkeen.

4 Tausta

Hallitus antoi 11.6.2020 hallituksen esityksen eduskunnalle vuoden 2020 neljännen lisätalousarvioesityksen (HE 88/2020 vp) täydentämisestä. Lisätalousarviossa momenttia 31.40.45 muutettiin siten, että momentille myönnettäisiin lisäystä 24,8 miljoonaa euroa meriliikenteelle myönnettävään tilapäiseen taloudelliseen tukeen.

Momentin perustelujen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää yhteensä enintään 24,70 miljoonaa euroa lasti- ja matkustaja-alusvarustamoille ja lisäksi sen verran kuin 100 000 eurosta mahdollisesti jää käyttämättä, tukea liikennöintiin koronapandemian aiheuttamassa

LUONNOS

tilanteessa. Määrärahaa saa käyttää myös enintään 100 000 euroa avustuksen toimeenpanon ja valmistelun edellyttämiin selvityskustannuksiin.

Asetuksen mukaan mukaan liikenne- ja viestintävirasto vastaa tuen myöntämisestä ja valvonnasta. Valtioneuvoston asetuksessa määriteltäisiin tuen tarkemmat kriteerit, ehdot ja myöntämisedellytykset. Liikenne- ja viestintävirasto on asettanut vuoden 2020 aikana palveluvelvoitteen Turku/Naantali – Maarianhamina / Långnäs – Tukholma yhteysvälille, jonka nojalla asetuksen mukaista avustusta saavat Tallink Silja sekä Viking Line. Lisäksi palveluvelvoite on tarkoitus tulla asettamaan myös yhteysväleille Eckerö – Grisslehamn, Maarianhamina – Kapellskär sekä Helsinki – Tallinna. Näiden lisäksi markkinatilannetta seurataan palveluvelvoitteen asettamista varten yhteysväleillä Naantali – Långnäs – Kapellskär, Långnäs – Naantali ja Vuosaari – Muuga. Liikenne- ja viestintäviraston arvion mukaan tukea maksetaan tämän hetkisen markkinapuutteen perusteella vuonna 2020 arviolta 13-15 miljoonaa euroa. Tukea jäisi käyttämättä vuonna 2020 arviolta noin 10-12 miljoonaa euroa.

Liikenne- ja viestintäviraston palveluvelvoitteen asettamista koskevien arvioihin voi liittyä epävarmuutta, sillä vireillä oleviin kilpailutuksiin on haettu muutosta markkinaoikeudelta. Näin ollen muutoksenhaun lopputuloksesta riippuen tilanne tukisummien sekä tuettavien yhteysvälien osalta voi muuttua.

Koronaepidemian vaikutusten lieventämiseksi on kevään 2020 aikana otettu käyttöön myös muita tukitoimenpiteitä suomalaisen merenkulun turvaamiseksi. Henkilöliikenteen loputtua maaliskuussa 2020 rahdinkuljetus meritse joutui huomattaviin vaikeuksiin. Vaikeudet johtuivat siitä, että henkilöliikenteen loppuminen vei matkustaja-autolautojen ja jossain määrin RoPax-liikenteen kannattavuuden. Huoltovarmuuskeskusten hallitus teki 19.3.2020 päätöksen laivaliikenteen tilapäisestä suorasta kriisituesta, julkisen palvelun velvoitteesta, varustamoille enintään kolmen kuukauden ajaksi (19.3. – 18.6.2020). Ennalta määriteltä budjetti tuen myöntämiseen oli noin 45 miljoonaa euroa. Korvausta on maksettu määrätulle yhdeksälle reitille, alukselle ja saapumisten/lähtöjen määrälle.

Varustamoiden 600 miljoonan euron valtioneuvoston takausohjelma sisältyi valtion vuoden 2020 toiseen lisätalousarvioon, jonka eduskunta hyväksyi 24.4.2020. Takausohjelma on tarkoitettu varustamoille, jotka kuljettavat huoltovarmuuden kannalta keskeistä rahtia ja jotka ovat ajautuneet taloudellisiin vaikeuksiin koronakriisin takia. Takausten tarkoituksena on turvata ehdot täyttävien varustamoiden käyttöpääomarahoitusta koronakriisin aikana. Euroopan komissio hyväksyi tukiohjelman 28.5.2020. Valtiovarainministeriö vastaa takausohjelmasta ja valtioneuvosto hyväksyy takauspäätökset. Valtio voi myöntää takauksia pankkilainojen tai työeläkemaksujen takaisinlainojen vakuudeksi. Valtiovarainministeriö pyytää Huoltovarmuuskeskuselta lausunnon takaushakemuksen huoltovarmuusvaikutuksista. Takausta ei voida myöntää, jos takauksen edunsaaja on ollut taloudellisissa vaikeuksissa ennen koronaviruspandemian puhkeamista 31.12.2019.

Myös merimieseläkelain 142 §:ää muutettiin väliaikaisesti. Merimieseläkekassa voi varustamon pyynnöstä siirtää merimieseläkelain mukaisen eläkevakuutusmaksun eräpäivää enintään kol-

LUONNOS

mella kuukaudella. Muutoksella pyritään helpottamaan varustamoiden hankalaa taloustilannetta, jonka koronavirusepidemia on aiheuttanut. Lakia on tarkoitettu soveltaa ajalla 10.4.2020 - 31.7.2020 erääntyviin eläkevakuutusmaksuihin.

Edellä mainittujen tukitoimenpiteiden lisäksi hallitus on antanut hallituksen esityksen Finnveran Oyj:n kotimaan rahoitusvaltuuksien nostamisesta 12 miljardiin euroon. Lisäksi Business Finland on avannut kaksi uutta rahoituspalvelua koronavirustilanteen vuoksi ja hallitus valmistelee yrityssektorin kustannustukea. Kustannustuki on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruksen vuoksi ja joilla on vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Se kohdentuu kaikkein eniten koronasta kärsiviin yrityksiin ja toimialoihin.

Yritykset saavat liikkumavaraa talouteensa myös kaikkien verojen sekä työeläkemaksujen maksun lykkäämisellä sekä työeläkemaksun 2,6 prosentin alennuksella vuoden loppuun asti. Lisäksi veroista perittävää viivästyskorkoa alennetaan.

Valtioneuvosto antoi 5 päivänä marraskuuta 2020 hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia väliaikaisesti siten, että valtio maksaisi merenkulun tukena työnantajille takaisin työnantajan sairausvakuutusmaksun, työnantajan osuuden työttömyysvakuutusmaksusta, ryhmähenkivakuutusmaksusta sekä työnantajan osuuden vapaaehtoisesta tapaturmavakuutus- ja vapaa-ajan lisävuoksumaksusta. Ehdotuksella ei muutettaisi muita tukitekoja. Lakia sovellettaisiin vain vuonna 2020 aiheutuneiden kustannusten perusteella maksettavaan tukeen ja se liittyy valtion vuoden 2021 täydentävään talousarvioesitykseen. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021 ja se olisi voimassa vuoden 2021 loppuun.

5 Asetusehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Avustuksen myöntäminen meriliikenteelle on tuonut 24,8 miljoonan euron budjettivaikutuksen valtiontalouteen. Suurin osa budjettivaikutuksista on syntynyt jo ennen 31.12.2020 asetuksen aikaisemman voimassaolon aikana. Suomen talouden, elinkeinoelämän kuljetusten ja matkustajaliikenteen kannalta on keskeistä turvata riittävän merikuljetuskapasiteetin toimivuus kaikissa olosuhteissa. Määrärahan mahdollistaman avustuksen tarkoituksena on varmistaa ja edistää merikuljetuskapasiteetin riittävyyttä, luottamuksen palautumista meriliikenteeseen, suomalaisen tonniston säilymistä sekä mahdollistaa varustamoiden toimintakyvyn ylläpitäminen. Koronakriisin aiheuttaman poikkeustilanteen ja siihen liittyvien erilaisten rajoitusten ja muiden vaikutusten ajallista kestoajaa ei voida tarkasti arvioida.

Liikenne- ja viestintäviraston arvion mukaan 24,8 miljoonan euron määrärahasta saadaan jaettava vuoden 2020 puolella n. 13-15 miljoonaa euroa, jolloin vuodelle 2021 jäisi jaettavaksi noin 10-12 miljoonaa euroa, eli noin 40 – 45 %. Muutos ei näin ollen toistaiseksi edellytä lisämäärärahaa ja olisi valtion budjetin kannalta neutraali.

LUONNOS

Ensisijaisena tavoitteena on liikenteen markkinaehtoinen toiminta ja elpyminen koronarajoitusten tilanteen salliman asteittaisen poistumisen johdosta. Esimerkiksi Helsinki - Tallinna – välisessä liikenteessä elpyminen voi olla nopeampaa työmatkaliikenteestä johtuen. Tulevan kehityksen arviointiin liittyy epävarmuuksia, jolloin lisämäärärahan tarkoituksena on ylläpitää valmius liikennöinnin tukemiseen, mikäli se edellä kerrottujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta katsotaan olosuhteet huomioiden välttämättömäksi. Meriliikennettä voitaisiin tukea sellaisilla reiteillä, joissa se olisi muuten kannattamatonta ja markkinaehtoista tarjontaa olisi vähän tai ei lainkaan.

6 Asian valmistelu ja lausunnot

Valtioneuvoston asetus on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot....

Lausunnot saatiin.....

7 Asetusehdotuksen sisältö

Valtioneuvoston asetus meriliikenteen tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Yksityiskohtaiset perustelut

10 § Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin asetuksen voimaan tulosta ja voimassa olosta. Asetuksen voimassa oloa ehdotetaan jatkettavaksi 30.6.2021 saakka.

8 Voimaantulo

Asetus on tullut voimaan 9 päivänä heinäkuuta 2020. Koska esitys perustuu COVID-19-tartuntatautiepidemian pitkittymiseen ja pahenemiseen syksyllä 2020 varmistamaan varustamoiden toimintakyky sekä merikuljetuskapasiteetin välttämätön riittävyys ja toimivuus koronapandemian aikana ja välittömästi sen jälkeen, se on tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi 30.6.2021 saakka.